

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej

ANKIETYZACJA

PORADNIK DLA SAMORZĄDÓW STUDENCKICH

Wydawca:

Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej
ul. Bracka 18/16
00-028 Warszawa
www.psrp.org.pl

Autorzy:

Julia Bednarska
Tomasz Białobrzewski
Patrycja Krawczyk
Natalia Mąka
Patrik Lisiecki
Katarzyna Plona

Korekta:

Paula Leśniewska
Dominik Leżański
Natalia Mąka
Julia Sobolewska

Skład:

Karolina Koziet

Warszawa 2019

SPIS TREŚCI

- 2** Spis treści
- 3** Skróty
- 4** Wprowadzenie
- 5** Rozdział 1. Ewaluacja – wprowadzenie
- 9** Rozdział 2. Zasady konstruowania narzędzi ewaluacyjnych
- 14** Rozdział 3. Informacja zwrotna dla studentów w praktyce
- 17** Rozdział 4. Jak rozmawiać z władzami uczelni?
- 19** Rozdział 5. Wiarygodność ankiet studenckich

Publikacja stanowi element projektu *Studenckie prawa – jasna sprawa!*, organizowanego przez Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej ze środków finansowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach zadania publicznego *Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego w 2019 roku*.

SKRÓTY

UPSWiN Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.)

UPW Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.)

MNiSW Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego

RZTP Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (tj. Dz.U. z 2016 r. poz. 283 z późn. zm.).

RS Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz.U. z 2018 r. poz. 1861 z późn. zm.).

WPROWADZENIE

Drogie Koleżanki, Drodzy Koledzy,

oddajemy w Wasze ręce poradnik, dotyczący różnych aspektów, związanych z jakże ważnym elementem doskonalenia jakości kształcenia. Mowa o procesie ankietyzacji, który stanowi istotny komponent szkolnictwa wyższego. Dzięki różnego rodzaju badaniom, przeprowadzanym na uczelniach, możemy mieć rzeczywisty wpływ na nasze kształcenie. To właśnie ankiety pozwalają zarówno na ocenę nauczycieli akademickich i jakości zajęć dydaktycznych, jak i wskazanie mocnych oraz słabych stron infrastruktury czy procesu umiędzynarodowienia. Przede wszystkim jednak stanowią informację zwrotną, dzięki której można wprowadzać pewne udoskonalenia oraz mechanizmy, mające korzystny wpływ na dalsze kształcenie.

Jednak i my, samorządowcy, powinniśmy pozyskiwać opinie studentów na różnego rodzaju tematy. Dlatego w niniejszej publikacji przedstawiamy Wam, m.in. zasady konstruowania narzędzi ewaluacyjnych, sposoby przedstawiania ich wyników czy argumenty, które można wykorzystać w rozmowach z władzami uczelni. Mamy nadzieję, że poradnik rozwieje Wasze wszelkie wątpliwości i stanie się źródłem kolejnych pomysłów czy idei.

Miłej lektury!

Przewodniczący
Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej

Dominik Leżański

EWALUACJA

– WPROWADZENIE

Wstęp

Słowo *ewaluacja* pojawia się na uczelniach w wielu sytuacjach i kontekstach. Ważne jest, aby studenci zdawali sobie sprawę z tego, czym ona tak właściwie jest i jaki ma wpływ na jakość kształcenia. W celu odpowiedniego zobrazowania powyższego zagadnienia, w tym rozdziale przedstawione zostaną przykłady najpopularniejszych narzędzi ewaluacyjnych oraz procedury ich przeprowadzania, ze szczególnym uwzględnieniem najczęściej stosowanego narzędzia, jakim są ankiety.

Czym jest ewaluacja? Próba definicji

Ewaluacja jest procesem o charakterze praktycznym, który ma za zadanie sprawdzić, czy dany projekt spełnia bądź już spełnił założone przez realizatora cele. Ponadto jej zadaniem jest zbieranie oraz analizowanie informacji jakościowych i ilościowych, a także ocena wartości projektu. System ewaluacji uczelni powinien być bowiem wynikiem wykorzystania różnorodnych narzędzi zbierania danych oraz poddawania ich analizie, a następnie ustalenia uogólnionej oceny. Proces ten, funkcjonujący w prawidłowy sposób, jest ważną częścią systemu zapewniania jakości kształcenia na uczelniach. Korzystanie z narzędzi ewaluacji, w których studenci pytani są o zdanie, jest głównym sposobem na włączenie społeczności akademickiej w proces doskonalenia jakości kształcenia. Ewaluacja kojarzona jest przede wszystkim z semestralnymi ankietami oceny zajęć.

W przypadku szkolnictwa wyższego ewaluacja, w szczególności zajęć dydaktycznych, ma trzy główne zadania:

- dostarczenie informacji zwrotnej wykładowcom (w tym wskazówek do dalszego doskonalenia dydaktycznego czy modyfikacji metodyki nauczania),
- dostarczenie informacji o jakości zajęć na danym kierunku, wydziale, a w dalszej perspektywie na całej uczelni,
- dostarczenie ogólnej informacji o jakości zajęć w celach administracyjnych (polityka kadrowa, wynagrodzenia itp.).

Zadania te można oczywiście mnożyć i rozbijać na bardziej szczegółowe bądź skupiać się tylko na konkretnych aspektach jednego z nich, jednakże większość procesów ewaluacyjnych oscyluje wokół tych trzech zadań.

Głównym celem ewaluacji studenckiej jest poznanie opinii studentów na temat danego przedmiotu i sposobu jego prowadzenia bądź innego aspektu systemu zapewniania jakości kształcenia. Zdanie studentów pozwala na zapobieganie lub wprowadzenie działań

naprawczych w niedziałającym ogniwie systemu jakościowego. Ważnym aspektem procesu ewaluacji jest również informowanie grup, zarówno ocenianych, jak i oceniających, o warunkach i zasadach przeprowadzenia badania oraz o jego wynikach i rezultatach. Niezwykle ważne elementy stanowią: zapewnienie grupie studentów dobrowolności przystąpienia do ewaluacji, anonimowość i poufność, a także poczucie bezpieczeństwa.

Narzędzia ewaluacji

Wśród najczęściej stosowanych narzędzi ewaluacji wymienić można:

- ankiety,
- hospitacje,
- autooceny nauczycieli akademickich,
- *peer observations* (obserwacje koleżeńskie),
- wizyty.

ANKIETY to najczęściej stosowane narzędzie ewaluacyjne, którym obejmuje się zazwyczaj największą część społeczności akademickiej, czyli studentów. Badanie ankietowe stosowane jest głównie do oceny przedmiotu i sposobu prowadzenia zajęć przez nauczyciela akademickiego bądź szerzej do oceny systemu jakości kształcenia na danej uczelni. Ważnymi wytycznymi, o których musimy pamiętać przy badaniach ankietowych, są przede wszystkim:

- przeprowadzenie ich na reprezentatywnej grupie,
- wyjaśnienie celów ankiety,
- zapewnienie anonimowości, poufności i dobrowolności udziału.

W zależności od sformułowania pytań, ankiety dają nam wyniki ilościowe, jakościowe albo ilościowo-jakościowe. Najistotniejszą kwestią jest interpretacja zebranych danych.

HOSPITACJE są obserwacją pracy danego nauczyciela akademickiego, której cel stanowi uzyskanie informacji, będącą częścią składową oceny nauczyciela. Czasami hospitacje stosuje się także w celu zdiagnozowania problemów wskazanych przy użyciu innych narzędzi ewaluacji. Hospitacji najczęściej dokonują pracownicy uczelni odpowiedzialni za jakość kształcenia, zdarza się jednak, że biorą w niej udział przedstawiciele pracodawców lub studenci.

AUTOOCENA NAUCZYCIELA, jak sama nazwa wskazuje, to samoocena nauczyciela akademickiego. Polega na ocenie własnej pracy według ustalonych odpowiednio wcześniej kryteriów.

PEER OBSERVATIONS, CZYLI OBSERWACJA KOLEŻEŃSKA, stanowi narzędzie, w ramach którego nauczyciele akademicy, poprzez obserwację, oceniają siebie nawzajem.

EWALUACJA – WPROWADZENIE

➤ **WIZYTY** przeprowadzane są w miejscu odbywania praktyk, gdzie opiekunowie praktyk dokonują ich oceny. Służą one sprawdzeniu infrastruktury, warunków pracy, zachowania zasad bezpieczeństwa oraz zaangażowania studentów w trakcie praktyk.

Każde z wyżej wymienionych narzędzi mogą być stosowane osobno, jednakże dla pełnego obrazu badanego elementu często wykorzystuje się jednocześnie kilka z nich lub nawet wszystkie.

Procedury ewaluacji, a w szczególności ankietyzacji

Ewaluacja, jak wspomniano wyżej, jest procesem, w trakcie którego uzyskujemy odpowiednie informacje na temat badanego elementu. Aby uzyskać rzetelne odpowiedzi i wnioski, warto przeprowadzić ją według sprawdzonego schematu.

ETAP I

➤ Planowanie i opracowanie koncepcji.

To jeden z najważniejszych etapów badania. Przede wszystkim należy ustalić, co będzie przedmiotem ewaluacji, jakie dane chcemy uzyskać oraz z jakich narzędzi warto korzystać. Należy także pamiętać o określeniu kryteriów oceny. Na etapie planowania nie można zapomnieć o nadawcy oraz odbiorcy badania, a także o przewidywanym odsetku respondentów i zasobach ludzkich oraz finansowych, wymaganych w procesie ewaluacji.

ETAP II

➤ Realizacja badania.

W zależności od wybranego na etapie planowania narzędzia, przeprowadzone zostaje badanie, w którym udział bierze wyselekcjonowana grupa docelowa.

ETAP III

➤ Zestawienie i analiza danych.

Analizy zebranych danych dokonuje się na dwa sposoby: ilościowy lub jakościowy.

➤ **Analiza ilościowa**, w dużym uproszczeniu, najczęściej dokonywana jest za pomocą analizy statystycznej. Opracowane wyniki ukazują prawidłowości, korelacje pomiędzy danymi, co pozwala na wyciągnięcie odpowiednich wniosków. Umożliwia to uzyskanie odpowiedzi na pytania: „Ile?”, „Jaki procent?”, „Jaka zależność?”.

➤ **Analiza jakościowa** dotyczy opisu, poznania i zrozumienia badanych zjawisk. Wyodrębnia czynniki odpowiedzialne za dane zachowanie bądź rezultat. Daje możliwość uzyskania odpowiedzi na pytania: „Dlaczego?”, „Z jakiego powodu?”.

ETAP IV

➤ Tworzenie raportu.

Odbywa się ono poprzez interpretację oraz syntezę zebranych informacji. Rezultatem jest raport ewaluacyjny, w którym uogólnione zostają zebrane wnioski oraz pojawiają się rekomendacje pewnych działań doskonalących.

W raporcie powinny znaleźć się:

- opis wszystkich etapów ewaluacji (przedmiot badania, kontekst ewaluacji – co i jak jest badane, w jakich okolicznościach, z jakiego powodu),
- wykorzystane procedury badawczej,
- wnioski z ewaluacji,
- zalecenia i sugestie.

ETAP V

Upowszechnienie i zastosowanie wyników raportu.

Upowszechnienie wyników raportu oraz wprowadzenie zaleceń jest istotnym elementem ewaluacji, nie tylko prowadzonej na uczelniach wyższych. Daje to możliwość uzyskania informacji o badanym aspekcie (w przypadku ankiet na uczelni są to zajęcia prowadzone przez nauczycieli akademickich) dla szerszej grupy odbiorców, a także pozwala na sprawdzenie, czy dane propozycje zostały wprowadzone i przyniosły oczekiwane przez autorów raportu rezultaty.

W realiach szkolnictwa wyższego wyżej omówiony schemat najczęściej stosowany jest przy ankietyzacjach dotyczących oceny zajęć dydaktycznych i sposobu ich prowadzenia. Dobrą praktyką jest udostępnianie raportu z ankietyzacji całej społeczności akademickiej, dzięki czemu zarówno władze uczelni, nauczyciele akademicy, pracownicy administracyjni, jak i studenci mają dostęp do wszystkich danych. Zapewnia to odpowiednią transparentność w przepływie informacji i przyczynia się do polepszania jakości kształcenia. Czasami jednak, aby uniknąć udostępniania wrażliwych danych, raporty z ankietyzacji prezentowane są publicznie w skondensowanej formie.

ZASADY KONSTRUOWANIA NARZĘDZI EWALUACYJNYCH

Wstęp

Ankiety już dawno stały się nieodłącznym elementem akademickiego życia, a każdy student miał niejednokrotnie możliwość ich wypełnienia – najczęściej na końcu semestru bądź roku akademickiego. Wtedy właśnie nadarza się najlepsza okazja do weryfikacji metod dydaktycznych stosowanych przez nauczycieli akademickich, oceny programów studiów oraz możliwości wyrażenia opinii na temat osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się. Ankietyzacje umożliwiają również pozyskanie wiedzy na temat dostępnej na uczelni infrastruktury naukowo-dydaktycznej oraz form wsparcia dla studentów. Ankiety pozwalają bowiem na ocenę wielu różnych aspektów związanych z jakością kształcenia.

Warto zastanowić się nad wyborem najlepszego sposobu badania, który przyniesie najrzetelniejsze wyniki. Nie mniej istotna jest kwestia zebrania odpowiedniej liczby odpowiedzi, co wiąże się bezpośrednio z motywowaniem studentów do wypełniania dostępnych formularzy.

Ankieta idealna

Stworzenie odpowiedniej ankiety wymaga umiejętności i czasu. Kwestionariusze bardzo często zmieniają swoją formę na przestrzeni lat, tak, aby zwiększyć zarówno responsywność, jak i jakość informacji uzyskiwanych przy ich pomocy.

Elementy istotne przy konstruowaniu formularza ankietowego:

Po pierwsze – cel

Tworząc ankietę, należy przede wszystkim odpowiedzieć sobie na dwa pytania: „Dlaczego chcemy przeprowadzić badanie?” i „Jakie elementy funkcjonowania uczelni zostaną w nim sprawdzone?”. Warto przemyśleć, czy w ankiecie zbadana zostanie wyłącznie praca nauczyciela akademickiego (w takim przypadku należy skoncentrować się na pytaniach na temat przygotowania do zajęć, podejścia do studenta, sposobu przekazywania wiedzy), czy istnieje też potrzeba rozszerzenia zebranych informacji, np. na temat infrastruktury naukowo-dydaktycznej lub systemu wsparcia studentów.

Po drugie – adresat

Ankieta powinna być tak skonstruowana, aby jej wypełnienie nie stanowiło problemu. Pytanie należy sformułować w sposób zwięzły i zrozumiały dla wypełniających. Nie należy tworzyć zbyt długich ankiet, gdyż wówczas respondenci rezygnują z badania. Zawsze warto zastanowić się, czyje odpowiedzi są dla nas najistotniejsze oraz jaki ich odsetek pozwoli wyciągnąć właściwe wnioski.

Po trzecie – informacja

Osoba wypełniająca ankietę powinna wiedzieć, jaki jest jej cel i co stanie się z udzielonymi przez nią odpowiedziami. Jeśli wyniki ankietyzacji mają być dostępne publicznie, warto informować o tym już na etapie pozyskiwania odpowiedzi. Student powinien wiedzieć, gdzie będzie mógł zapoznać się z końcowymi wynikami i wnioskami.

Po czwarte – sposób oceny

Badanie ankietowe pozwala w różnorodny sposób formować odpowiedzi, które zaznaczają wypełniający. Szczególnie dużo możliwości dają pytania zamknięte. Zawsze warto się zastanowić, jaki typ odpowiedzi będzie najbardziej adekwatny w przypadku danego zagadnienia oraz umożliwi dokonanie najrzetelniejszej oceny. W ankiecie określić należy wielokrotność wyboru odpowiedzi, a w przypadku oceny poszczególnych zagadnień można zastosować, np. skalę liczbową. Warto także zastanowić się nad pytaniami otwartymi.

Po piąte – organizacja

Bez zaangażowania odpowiednich osób, które zajmą się rozpowszechnieniem i promocją ankiety, zebraniem odpowiedzi oraz ostatecznie stworzeniem raportu i dokonaniem analizy zebranych informacji, nie uda się sprawnie przeprowadzić badania ankietowego.

Dekalog ankietera – jak tworzyć pytania?

Oprócz powyżej wskazanych elementów, kluczowe są zagadnienia, o które zapytani zostaną przyszli respondenci. Znaczenie ma zarówno treść merytoryczna pytań, jak i sposób ich opracowania.

Poniżej przedstawiamy dekalog skutecznego ankietera.

1 Precyzyjność i zwięzłość.

Pytania powinny zostać sformułowane w sposób precyzyjny, odnoszący się do konkretnego zagadnienia. Obecnie nie ceni się rozbudowanych, wielokrotnie złożonych zdań, lecz wypowiedzenia krótkie, zwięzłe i dotyczące jednego tematu.

▶ Przykład:

Czy prowadzący wykazał się życzliwością w stosunku do studentów?

Czy prowadzący był życzliwy, otwarty i taktowny w stosunku do studentów?

2 Jednoznaczność.

W ramach jednego pytania warto skupić się na jednym aspekcie, nie na kilku lub kilkunastu elementach równocześnie. W wielu przypadkach odpowiedzi studentów mogą odnosić się tylko do jednej z części zadanego pytania, a nie do całości, co burzy miarodajność i celowość badania.

▶ Przykład:

Czy zajęcia odbywały się w wyznaczonym terminie?

Czy zajęcia odbywały się regularnie?

3 Stosowanie pytań otwartych.

Dobłą praktyką jest tworzenie pytań otwartych, w których każda badana osoba może wyrazić swoje zdanie, stosując wybrane słownictwo czy ocenę, a nawet doprecyzowując pewne kwestie. Takie wypowiedzi są najciekawsze, ponieważ wielokrotnie poruszają aspekty, o których moglibyśmy nie pomyśleć. Są również najtrudniejsze w procesie wyciągania generalnych wniosków z badania.

4 Dostosowanie skali trudności.

Często sprawdza się zasada od ogółu do szczegółu. W pierwszej kolejności w ankiecie powinny znaleźć się pytania dotyczące faktów, które można uszczegółowić w kolejnych pytaniach. Z psychologicznego punktu widzenia – formularz warto rozpoczynać od pytań neutralnych, prostszych, ogólnych, następnie przejść do konkretów, a na koniec zapytać o refleksje respondenta. Ważne, aby poszczególne części skupiały uwagę odbiorcy i przygotowywały go do następnego pytania.

5 Filtrowanie.

Wielokrotnie spotykamy się z sytuacją, kiedy w ankiecie pojawia się pytanie, które niekoniecznie musi odnosić się do naszej sytuacji. W przypadku ankiet papierowych rozwiązanie bywa prostsze – wystarczy pominąć dane zagadnienie. Jednak w przypadku ankiet elektronicznych sprawa wygląda nieco trudniej, zwłaszcza, kiedy dany punkt jest obowiązkowy. Wówczas najlepszą możliwością są pytania filtrujące, przygotowane specjalnie dla osób, które mają coś do przekazania w danym aspekcie.

6 Terminologia.

Pamiętajmy – ankieta to oficjalny dokument, dlatego warto byłoby zadbać o dobór adekwatnego dla odbiorców słownictwa. Jeśli badanie skierowane jest do wielu grup społecznych, najlepiej dostosować do wszystkich odbiorców. Jeśli już stosujemy terminologię specjalistyczną, postarajmy się o wyjaśnienie lub przykład danego zagadnienia.

▶ Przykład:

~~*Czy treści programowe były zgodne ze standardami kształcenia określonymi w rozporządzeniu X?*~~

7 Obiektywizm.

Ankieta ma na celu zebranie jak największej liczby opinii na dany temat. W związku z tym powinna być obiektywna, cechująca się brakiem zabarwienia emocjonalnego. Unikajmy więc stwierdzeń o pozytywnym lub negatywnym wydźwięku, ponieważ sugeruje to odpowiedź. Nie stosujmy więc przymiotników wartościujących, skupmy się na treści merytorycznej.

Przykład:

Oceń stopień przygotowania prowadzącego do zajęć: wzorowo/bardzo dobrze/dobrze /zadowolająco/nieodpowiednio/źle.

Oceń stopień przygotowania prowadzącego do zajęć: wzorowo/dobrze/bardzo dobrze /zadowolająco.

8 Pytania rozwijające.

Badanie zazwyczaj składa się z pytań typu „Czy...?”, jednak w celu zgromadzenia jak najbardziej zróżnicowanych odpowiedzi warto stosować pytania rozwijające, rozpoczynające się od słówek pytających: „Jak?”, „Dlaczego?”, „Kiedy?”, „W jaki sposób?”. Pozwala to na uzyskanie rozbudowanej, a więc i bardziej miarodajnej, odpowiedzi.

9 Anonimowość.

Dobra ankieta to taka, która nie pyta o dane osobowe respondenta. Pozwala to na zachowanie bezpieczeństwa, a dzięki temu na pozyskanie zarówno pozytywnych, jak i negatywnych stwierdzeń. Akceptowalne jest również zawieranie w ankiecie metryczki, pozwalającej na identyfikację poszczególnych grup wypełniających. Nie może się jednak zdarzyć sytuacja, kiedy na podstawie tychże danych jesteśmy w stanie zidentyfikować osobę udzielającą odpowiedzi.

10 Dobrowolność.

Ostatnia ważna zasada – badania przeprowadzane są zawsze wśród zainteresowanych nimi osób. Nikogo nie można zmusić do odpowiedzi na pytania.

Ankieta papierowa czy elektroniczna?

Autorzy wszelkich badań bardzo często zastanawiają się nad formą ankiety. Najpopularniejsze są wciąż formularze elektroniczne, jednak doświadczenie pokazuje, iż wersja papierowa jest równie miarodajna i to właśnie ona pozwala na uzyskanie większej liczby odpowiedzi.

ANKIETY PAPIEROWE**Zalety:**

- większa zwrotność,
- bezpośredni kontakt z odbiorcą,
- analiza danych przy użyciu narzędzi informatycznych.

Wady:

- czasochłonność przeprowadzania badania i przygotowania raportu zbiorczego,
- duże koszty eksploatacji,
- możliwość uzyskania odpowiedzi pod przymusem.

ANKIETY ELEKTRONICZNE

Zalety:

- możliwość wypełnienia formularza w każdym momencie,
- niskie koszty eksploatacji.

Wady:

- niższa frekwencja,
- potrzeba większych działań promocyjnych,
- stosowanie metod filtrujących odbiorców,
- obawy studentów dotyczące anonimowości.

Dobre praktyki

Każda z uczelni ma własny sposób na zmotywowanie studentów do udziału w badaniach na temat jakości kształcenia. Zapewne żadna z metod nie jest idealna, ale warto zainspirować się tym, co robią inne uczelnie. Studentów zachęcają nagrodami, dniami wolnymi od zajęć albo wspólną rywalizacją.

Ciekawy sposób proponuje Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ogólnouniwersyteckie Badanie Jakości Kształcenia UAM to ankietyzacja z dziesięcioletnią tradycją, dotycząca sprawdzenia funkcjonalności poszczególnych elementów jakości kształcenia. Biorą w niej udział zarówno studenci i doktoranci, jak i pracownicy wszystkich jednostek uniwersytetu. Ponadto jednostki rywalizują ze sobą w grze międzywydziałowej *Liczmy ankiety*, która ma na celu zmobilizowanie studentów do wypełniania ankiet. Wszystkie jednostki zostają podzielone na 3-4 ligi ze względu na liczbę studentów. W każdej grupie wyłaniany jest jeden zwycięzca, czyli wydział, który otrzymuje nagrodę pieniężną w wysokości 3 000 złotych na realizację celu służącego społeczności studenckiej. Wśród najpopularniejszych inicjatyw, zrealizowanych w ramach dofinansowania, wymienić warto zaadaptowanie powierzchni budynków w celu przygotowania strefy relaksu czy strefy studenckiej. Co ważne, rywalizacja międzywydziałowa wzbudza wiele emocji, ponieważ za pośrednictwem specjalnej platformy na bieżąco można śledzić wyniki.

Ponadto Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zaproponował studentom szkolenie *Działania projakościowe. Czym są i co nam dają?*. Przygotowali je przedstawiciele Wydziałowej Rady Samorządu Studentów. Podczas szkolenia zaprezentowano, m. in. zestawienie elementów, które uległy poprawie dzięki rozmowom ze studentami oraz wynikom badań ankietowych. Wykaz modernizacji, sporządzony we współpracy z dyrekcją wszystkich instytutów, został również zamieszczony na stronie internetowej. Działanie miało na celu ukazanie efektywności i potrzeby przeprowadzania badań, a zostało zakończone wspólnym wypełnieniem Badania Jakości Kształcenia UAM.

INFORMACJA ZWROTNA DLA STUDENTÓW W PRAKTYCE

Po co?

Podstawowe pytanie dotyczące ankietyzacji zadawane przez studentów dotyczy celu jej przeprowadzania. Studenci przekazują swoją opinię na temat zajęć i sposobu ich prowadzenia, co stanowi bardzo wartościową informację zarówno dla prowadzącego, jak i jego przełożonego. Dzięki odpowiedziom uzyskanym w ramach ankiety można dowiedzieć się, jak dobrym dydaktykiem jest nauczyciel akademicki, czy właściwie prowadzi zajęcia oraz czy wiedza, którą otrzymuje student, umożliwia właściwe opanowanie materiału. Wypełniając ankietę, dajemy naszej *Alma Mater* bardzo cenną informację, która może przyczynić się do polepszenia jakości kształcenia.

Na podstawie miarodajnych wyników (tj. opartych o dostatecznie dużą próbę) można wprowadzać działania pro jakościowe, czyli podnosić jakość kształcenia – nagradzać dobrych dydaktyków, doceniać ich pracę i dbać, by mieli jak największy kontakt ze studentami. Z drugiej strony można reagować na sytuacje niewłaściwe, wprowadzać zmiany w polityce kadrowej oraz dopasowywać zakres zajęć i plan kształcenia do wymagań studentów, w zakresie, w którym jest to możliwe.

Studenci często nie widzą efektu pracy włożonej w ocenę nauczycieli, nie mają informacji zwrotnej od osób, którym wystawiają oceny, a władze wielokrotnie nie posiadają narzędzi, za pośrednictwem których można by przekazać studentom wyniki. Dlatego tak istotne jest, aby informować studentów o rezultatach przeprowadzonej ankietyzacji. Władze uczelni robią to w różny sposób, najczęściej podczas spotkań ze studentami lub w ramach omawiania ankietyzacji podczas posiedzeń organów kolegialnych (senat, rada podstawowej jednostki organizacyjnej), w których biorą udział studenci. W wielu przypadkach publikowany jest raport ankietyzacyjny, do którego dostęp mają wszyscy zainteresowani.

Zaangażowanie samorządu studenckiego

Istotnym ogniwem w przekazywaniu informacji oraz zachęcaniu do wypełniania ankiet są organy samorządu studenckiego. To najczęściej jego członkowie zasiadają w organach, w których dowiadują się o podjętych działaniach uczelni oraz mających wpływ na ostateczny wygląd ankiety. Wielokrotnie samorządy studenckie przeprowadzają własną ankietyzację, aby działać na rzecz polepszania jakości kształcenia na uczelni. To właśnie przedstawiciele samorządu mają bezpośredni kontakt ze studentami, co warto wykorzystać w celu przekazywania informacji o badaniu oraz jego wynikach.

Wykorzystanie informacji zwrotnej na poziomie ankietyzacji

Rozwiązanie najprostsze. Każdy system ankietyzacji daje możliwość wysłania informacji zwrotnej do studentów wypełniających ankiety. Mniej istotna jest treść odpowiedzi, bardziej sam fakt jej udzielenia: „Ktoś to jednak czyta!”. Gdy studenci otrzymają informację: „Dziękuję za wypełnienie ankiety.” oznacza to, że dotarli one do adresata.

Spotkania z osobami odpowiedzialnymi za jakość kształcenia

Na każdej uczelni funkcjonuje osoba bądź grupa osób odpowiedzialnych za ocenianie i zapewnianie jakości kształcenia. Tego typu przedstawicieli znajdziemy zarówno na poziomie wydziałowym, jak i uczelnianym. Warto utrzymywać z nimi kontakt i pokazać jednocześnie, że samorząd studencki interesuje się sprawami dydaktycznymi. Wychodząc z inicjatywą, można zaproponować, np. zorganizowanie akcji skierowanej do studentów, mającej na celu aktywizację, podniesienie świadomości i liczby wypełnionych ankiet studenckich.

Najlepiej udać się na zajęcia (najwygodniej, jeśli będzie to wykład), na które uczęszcza największy odsetek studentów danego kierunku. Poprzez starostę można przekazać ogłoszenie, że podczas przerwy albo po wykładzie odbędzie się krótkie spotkanie z dziekanem. Podczas zebrania przedstawiamy siebie, dziekana i pokrótce wyjaśniamy, czym jest ankietyzacja i dlaczego jest tak istotna. Ciekawym doświadczeniem będzie zalogowanie się przez władzę jednostki na swoje konto w systemie ankietyzacji (w uczelnianym systemie elektronicznym, np. USOSweb) i pokazanie ocen oraz komentarzy. W ten sposób studenci zobaczą, jakie informacje docierają do prowadzących, w jaki sposób wyświetlane są wyniki i komentarze. Jest to też świetna okazja, by władze powiedziały kilka słów w zakresie danego badania.

Takie spotkanie niesie za sobą szereg korzyści. Przede wszystkim podnosimy świadomość studentów dotyczącą celowości procesu ankietyzacji, zapewniamy ich o anonimowości i wzmacniamy współpracę z władzami jednostki. Oprócz dziekana można zorganizować także spotkanie z rektorem lub prorektorem właściwym ds. jakości kształcenia. Warto wtedy wykazać się inicjatywą i zaproponować wprowadzenie podobnych praktyk w pozostałych jednostkach na uczelni. Przy wsparciu osób decyzyjnych może się to udać.

Ujęcie ankietyzacji w regulaminie oceny nauczycieli akademickich

Ten sposób również wymaga trochę pracy, ale pomaga poprawić współpracę ze strony prowadzących. *Ustawa z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* w art. 128 daje nam wprost prawo do oceny nauczycieli akademickich w zakresie prowadzonej dydaktyki i badań. Warto zadbać, by w regulaminie oceny nauczycieli akademickich znalazły się stosowne przepisy związane z ankietyzacją. Najprostszym i najskuteczniejszym sposobem wydaje się być ujęcie wyników ankietyzacji jako punktów (dodatnich lub ujemnych) w ramach oceny. W ten sposób niejako nauczyciel sam staje się zainteresowaną jednostką w procesie ankietyzacji.

Zespół doradczy ds. studenckich Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przygotował w tej sprawie uchwałę odnoszącą się w szczególności do nauczycieli akademickich

zajmujących się tylko i wyłącznie dydaktyką, bez elementu badawczego. Zespół proponuje obowiązkowe uwzględnienie ankiet ewaluacyjnych (przy założeniu, że uczelnia uzna zwrot z ankiet za reprezentatywny) w ocenie nauczycieli akademickich. Jeśli uczelnia nie ma wypracowanego skutecznego systemu ankietyzacji, Zespół rekomenduje wprowadzenie ankiet papierowych dotyczących treści i przebiegu zajęć, które byłyby wypełniane na ostatnich zajęciach, oraz ankiet elektronicznych, uzupełniających, dotyczących sposobu weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się. Ankiety papierowe umożliwiają zebranie znacznie większej liczby odpowiedzi niż ankiety elektroniczne, a wykorzystanie obu sposobów umożliwi pozyskanie odpowiedniej liczby danych, umożliwiających wyciągnięcie wniosków na temat działalności dydaktycznej danego nauczyciela akademickiego.

W przypadku braku odpowiedniej liczby ankiet, umożliwiającej wyciągnięcie rzetelnych wniosków, zdaniem Zespołu właściwe jest zwrócenie się do odpowiedniego organu samorządu studenckiego z prośbą o opinię dotyczącą działalności dydaktycznej nauczyciela akademickiego.

I co dalej?

Takie kwestie warto omawiać wspólnie na forum przedstawicieli samorządu studenckiego, np. podczas posiedzenia komisji ds. jakości kształcenia. Jeśli taka nie funkcjonuje – można przemyśleć jej powołanie. Komisja może podjąć wiele działań na rzecz podnoszenia jakości kształcenia na uczelni, a jej starania na pewno zostaną zauważone i docenione przez władze.

JAK ROZMAWIAĆ

Z WŁADZAMI UCZELNI?

Rozmowa z władzami uczelni na temat ankietyzacji

Czy zajęcia zaczęły się zgodnie z planem, a przede wszystkim czy zostały przeprowadzone w sposób merytoryczny? Czy prowadzący był odpowiednio przygotowany? Dzięki ankietyzacji możemy uzyskać odpowiedzi na te i inne pytania dotyczące codziennego życia studentów na uczelni, które w szczególności powinny interesować władze, aby móc ciągle podnosić jakość kształcenia. W rzeczywistości jednak temat ankiet jest dość kontrowersyjny. Wyniki mogą być niesatysfakcjonujące, co wiąże się z wyciągnięciem wniosków i poniesieniem konsekwencji przez nauczycieli akademickich.

Poniżej przedstawiamy kilka argumentów wspierających proces ankietyzacji, które na pewno przydadzą się podczas rozmowy z władzami uczelni:

- ankiety jako źródło informacji dla uczelni i jej władz, które aspekty funkcjonują bez zastrzeżeń, a które wymagają poprawy – w tym celu warto zainwestować w szkolenia/warsztaty dla negatywnie ocenionego w ankietach pracownika tak, aby mógł podnieść swoje kompetencje zawodowe, ponadto ciągła ewaluacja systemu ds. zapewniania jakości kształcenia na pewno zostanie doceniona podczas wizytacji Polskiej Komisji Akredytacyjnej,
- udostępnienie wyników umożliwi dostrzeżenie najlepszych dydaktyków, którzy mogą zostać nagrodzeni zarówno przez władze uczelni, jak i samorząd studencki,
- jest to skuteczny sposób promowania dobrych praktyk wśród nauczycieli akademickich w stosunku do przygotowania i prowadzenia zajęć,
- właściwie skonstruowane pytania mogą dostarczyć wiedzę na temat potrzeb studentów, którzy, jeśli zauważają zmiany w systemie, czują, że ich głos ma znaczenie.

Pamiętajcie również, że warto powoływać się na inne uczelnie wyższe, w których proces ankietyzacji istnieje i funkcjonuje bardzo dobrze.

Aspekty prawne

Na mocy *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* każdy nauczyciel akademicki, z wyjątkiem rektora, podlega ocenie okresowej.

JAK ROZMAWIAĆ Z WŁADZAMI UCZELNI?

Zgodnie z art. 115 do podstawowych obowiązków nauczycieli akademickich należy:

- kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów,
- prowadzenie działalności naukowej lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów,
- ponadto uczestniczenie w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz stałe podnoszenie swoich kompetencji zawodowych.

Zgodnie z art. 128. ocena okresowa nauczyciela akademickiego dokonywana jest nie rzadziej niż raz na 4 lata lub na wniosek rektora. Ponadto uczelnia umożliwia studentom i doktorantom dokonania co najmniej raz w roku akademickim oceny nauczyciela akademickiego w zakresie wypełniania przez niego obowiązków związanych z kształceniem.

Zwróćmy uwagę na pozytywny aspekt ankiet, czyli możliwość docenienia zarówno przez władze uczelni, jak i samorząd studentów/doktorantów, dydaktyków, którzy otrzymują wysokie oceny, a także otrzymania informacji zwrotnej o jakości prowadzonych zajęć, która powinna skłonić pracownika do refleksji oraz doskonalenia poziomu merytorycznego.

Wśród interesujących działań, wdrażanych w wielu uczelniach, wymienić można konkursy na najlepszych pracowników dydaktycznych, gdzie nagrody przyznają sami studenci. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie już od trzech lat wybiera Belfra Roku. Każdy członek społeczności studenckiej może dokonać oceny prowadzącego zajęcia poprzez wypełnienie formularza w systemie USOSweb, a najlepsi z nich otrzymują tytuł *Wykładowcy i Ćwiczeniowca Roku*. Z kolei Politechnika Łódzka proponuje studentom Konkurs na Najlepszego Nauczyciela, który cieszy się ogromną popularnością. Możliwość wyłonienia najwybitniejszych wykładowców z każdego Wydziału to nie lada wyzwanie dla studentów, a jeszcze większe wyróżnienie dla pracowników. Plebiscyt *Praeceptor Laureatus*, organizowany przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, również wspiera najwybitniejsze osobowości Uczelni. Wykładowcy najwyżej ocenieni w ankietach okresowych stają w szranki o tytuł Najlepszego Dydaktyka Roku. Głosowanie studentów wyłania nauczycieli akademickich, którzy swoją pracą oraz postawą udowadniają, jak ważna jest społeczność studencka.

WIARYGODNOŚĆ

ANKIET STUDENCKICH

Jakość opinii

Spójność opinii studentów została poparta badaniami naukowymi, o których szerzej później. Przy tych pomiarach określono również, jakie czynniki mają wpływ na ich wiarygodność. Niestety, przy procesie ewaluacji mogą wystąpić zniekształcenia wyników spowodowane pewnymi czynnikami. Jednak, czy występujące zniekształcenia przekreślają wartość wyników? Dlaczego zniekształcenia w ogóle występują? Podatność na zniekształcenia nie przekreśla rzetelności zebranych odpowiedzi, a poważnym zniekształceniom można skutecznie przeciwdziałać. W jaki sposób tego dokonać, można dowiedzieć się w rozdziale *Zasady konstruowania narzędzi ewaluacyjnych*, który z pewnością rozjaśni wszelkie wątpliwości dotyczące formułowania pytań, jak i kafeerii odpowiedzi, oraz przygotuje do dalszej lektury.

Spójność opinii studentów

W jakim celu analizujemy wyniki badań ankietowych, skoro każdy student może wypełnić formularz w inny sposób? Jedna osoba oceni prowadzącego bardzo pozytywnie, druga skrajnie negatywnie. Z pomocą przychodzą nam badania przeprowadzone w 2007 roku (Overall, Marsh), których celem było, m.in. ustalenie współczynnika korelacji odpowiedzi wśród ankietowanych studentów i absolwentów. Podczas badania ustalono, że współczynnik korelacji ankietowanych, którzy uczęszczali/uczęszczają na ten sam, dany kierunek studiów, realizujący ten sam przedmiot prowadzony przez tego samego nauczyciela akademickiego, ukształtował się na poziomie 0,83. Dla przypomnienia – współczynnik korelacji równy 1 oznacza zupełną zgodność wśród badanej grupy.

Dla kontrastu – podobne badanie przeprowadzono już wcześniej, ponieważ w 2001 roku (Hobson, Talbot). Jednak dotyczyło ono, m.in. ustalenia współczynnika korelacji odpowiedzi wśród przedstawicieli kadry dydaktycznej oceniającej siebie nawzajem – *peer observations*, o którym szerzej przeczytacie w rozdziale *Ocenianie oceniających – wprowadzenie*. Okazało się, że współczynnik korelacji wyników badania ankietowego wśród dydaktyków ukształtował się na poziomie 0,26.

Wnioski nasuwają się same – to właśnie studenci są odpowiednimi kandydatami do oceny zajęć, które są podstawowym elementem procesu zdobywania wiedzy podczas nauki w szkole wyższej. Oznacza to, że studenci są niemalże zgodni przy wypełnianiu ankiet ewaluacyjnych na koniec semestru. Wnioskując dalej, oznacza to, że opinie studentów mogą być ze sobą zgodne.

WIARYGODNOŚĆ ANKIET STUDENCKICH

Co wpływa na wiarygodność opinii?

Zgodnie z badaniami naukowymi (m.in. Cashin 1995; Felder 1992; Stapleton, Murkison 2001) na rzetelność opinii studentów wpływają najbardziej czynniki takie jak:

- ▶ **motywacja studentów** – wyższe oceny przyznają ci studenci, którzy są zainteresowani przedmiotem lub z jakiegoś powodu są zmotywowani do nauki,
- ▶ **dobrowolność udziału w kursie** – wyżej oceniane są zajęcia wybierane (np. fakultety) niż obowiązkowe, zawarte w programie studiów,
- ▶ **ekspresyjny styl prezentacji** – pokazuje to „efekt doktora Focha” (kiedy odbiorca nie skupia się na wartości merytorycznej, a oceny dokonuje przez pryzmat ekspresyjności przekazu), akurat ta cecha wydaje się wspierać proces uczenia się, zatem nie przekreśla trafności ocen,
- ▶ **anonimowość** – przy jej braku oceny są wyższe; zawyżane bywają również w sytuacji, kiedy nauczyciel akademicki jest obecny przy wypełnianiu ankiet (np. papierowych) przekazywanych studentom na ostatnich zajęciach.

Według powyższych badań na wiarygodność opinii nie wpływają:

- wiek prowadzącego,
- płeć prowadzącego,
- doświadczenie dydaktyczne prowadzącego,
- dorobek naukowy prowadzącego.

Podsumujmy wiadomości! Wiemy, co wpływa korzystnie i niekorzystnie na rzetelność wypełnianych ankiet. Na podstawie powyższych informacji możemy wysnuć wnioski, że jedynym typem zniekształceń odpowiedzi jest ich zawyżanie. Niestety to wnioskowanie nie jest do końca prawidłowe. W takim razie, co może wpłynąć na zaniżenie bądź przekłamanie wyników? Zostało to zasugerowane we wstępie do tego rozdziału. Poprawnie skonstruowana ankieta. Nieodpowiednio zredagowana ankieta z nieprecyzyjnymi pytaniami, w połączeniu z nieodpowiednią kafeterią odpowiedzi, sprzyja nierzetelnym wynikom. Niepoprawnie skonstruowana ankieta może wprowadzać studentów w błąd i budzić wątpliwości przy wyborze odpowiedzi. Przypomnijmy podstawowe założenie badania ankietowego:

Brak wymienionych czynników może skutkować nierzetelnymi wynikami.

Jak zostało wspomniane we wstępie, podatność na zniekształcenia nie przekreśla wartości opinii. Czasem trudno je wykluczyć, lecz proces ten wymaga świadomości co do sposobów przeciwdziałania zniekształceniom. Prostym sposobem jest wykorzystanie w ewaluacji nie tylko odpowiedzi na pytania ilościowe (np. mierzone w skali 1-5), ale także na jakościowe pytania otwarte (np. o słabe i mocne strony zajęć czy sposobu prowadzenia, uzasadnienie wyboru stopnia z danej skali). Dbajmy też o kafeterię adekwatną do pytania. Nikt nie jest w stanie ocenić w skali 1-5 tego, co wymaga jasnej odpowiedzi „tak/nie”.

Jak rozmawiać o ankietach?

Co robić w przypadku, kiedy ankieta na naszej uczelni jest źle skonstruowana? Porozmawiajmy z odpowiednimi przedstawicielami władz uczelni. Jak zacząć rozmowę? W jaki sposób zadziałać? Odsyłamy do rozdziału *Jak rozmawiać z władzami uczelni?*

Co robić dalej? Jak przygotować się na taką rozmowę?

Podpowiadamy – przychodzimy do władz z konkretnymi informacjami. Warto sporządzić sobie listę zawierającą:

- gotowe propozycje modyfikacji pytań bądź odpowiedzi,
- szeroko pojęte argumenty za doskonaleniem formularza ankietowego (przykłady podane w rozdziale *Jak rozmawiać z władzami uczelni?*),
- przykłady poprawnie skonstruowanych ankiet z innych uczelni, na które można się powołać.

Podczas rozmowy z władzami uczelni nie należy obawiać się powoływania na realny przykład prężnie funkcjonującego procesu ewaluacji z innej jednostki/uczelni. Dzięki temu łatwiej będzie przekonać władze do zaakceptowania proponowanego rozwiązania. Gotowe pomysły na przeprowadzenie ewaluacji i lista dobrych praktyk są dostępne w *Księdze dobrych praktyk PKA*, do której lektury serdecznie zapraszamy.

Dodatkowo, bardzo mocnym argumentem za ulepszaniem formy ankietyzacji, jest obowiązek poddania się ewaluacji Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Częścią oceny programowej PKA jest ewaluacja sprawności Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia, której część stanowi badanie skuteczności i poprawności procesu ankietyzacji. Władze uczelni powinny zdawać sobie sprawę, że zebrane wyniki ze studenckich ankiet są praktycznie jedyną informacją dotyczącą jakości prowadzonych zajęć. Wnioski z ich analizy mogą posłużyć do doskonalenia niżej ocenianych prowadzących oraz gratyfikacji tych, którzy otrzymali najwyższe oceny.

Feedback, co dalej?

Wcześniej wspomniano, że wyniki ankiet mogą posłużyć jako narzędzie do nagradzania i doskonalenia kadry dydaktycznej. Oczywiście ma to przełożenie na podnoszenie i doskonalenie jakości kształcenia na uczelniach. Często, niestety, jest to proces zamknięty, o którego efektach

WIARYGODNOŚĆ ANKIET STUDENCKICH

czy podjętych działaniach naprawczych dowiadują się jedynie władze uczelni czy pojedynczy dydaktycy. Czy takie informacje powinny być przekazywane studentom? Odsyłamy do rozdziału *Informacja zwrotna dla studentów w praktyce*.

Przekazanie wniosków z przeprowadzonych badań ankietowych jest jedną z istotniejszych kwestii, jaka powinna być uwzględniona w procesie realizacji ankiet. Może pomóc to w ukazaniu celowości przeprowadzania badań, poddawanej wątpliwości. W efekcie może to zachęcać studentów do uczestnictwa w badaniu ankietowym, co pociąga za sobą włączanie wszystkich studentów w proces doskonalenia jakości kształcenia.

Parlament Studentów
Rzeczypospolitej Polskiej